

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

EN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, -1.-2.ª

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes an es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca-l'amo Andreu Alcover, Plaça del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar i Fontdevila, Brossa.

Dietari de l'eixida d'enguany a França i a altres nacions

Dia 15 de maig

An es Crèdit Lionès.

Com es moraduxos se feien avall, som anat a cercar-ne devers es Crèdit Lionès, que se'n hi fan de bons, i n'hi he trobats. I lo bo que sa meua boca es estada mesura. Es un edifici colossal que ocupa tota una illeta, i vos asseguro que es lladres tenen mal d'entrar-hi. Allò més que no una casa es un castell: i per cert que tot s'es mester per capturar es lladres per aquí, que son ben mals de capturar en sebre que a qualque banda hi ha pinyons a l'uf.

Des que som a París no sé si hi ha hagut cap dia que poc o molt no haja plogut. Avui, com me som aixecat, devers les tres i mitja, no plovia, pero devers les quatre s'hi es posat, i ha plogut tot lo sant demafí, pero una brusca ben espessa. I he tornat notar una cosa que altres dies havia reparada, que es treballadors d'aquí no s'aturen per sa brusca, ane que sia ben espessa: ells segueixen fent feina es més descansats del mon. Així he notat avui que hu feien tals d'homos que componen s'empedregat o trispol des carrers. Es principals el tenen de ciment porlant o de pilons de fusta, de cap.

Sortint des Crèdit Lionès, me som entregat a sa

Biblioteca Nacional

que no es gaire lluny d'allà. Es un edifici immens: ocupa tota una illeta. Primer se deia *Biblioteca del Rei*, després *Reial*, després *Imperial*. La fundà propiament el rei Lluís XII, i la feren créixer molt En Francesc I, N'Enric IV i En Lluís XIV; pero sobre tot va créixer quant sa Revolució va suprimir abadies, monestirs i convents, i dugueren ses biblioteques des frares i monjos an aqueixa, que avui inclou, com qui no diu res, tres milions i mig de llibres estampats: es sa més nombrosa i sa més rica del mon. Se divideix en quatre departaments: impresos i mapes, manuscrits, estampes, medalles i antiguedats. Cada secció d'aquestes bastaria per fer famosa dins tot lo mon sa Biblioteca Nacional de París.—Per anar-hi a estudiar, s'han d'omplir certes formalitats; no hi admeten qualsevol, i fan bé. Jo he visitat lo que solen visitar es que hi van just per veure-hu: sa secció de manuscrits, còdics, incunables (llibres impresos abans de l'any 1500), encuadernacions, cubertes, autografs d'homos célebres i mapes. N'hi ha de tot aixó uns aplecs meravellosos, esglaiadors, aont se troben coses notabilíssimes. Hi ha una partida de cubertes d'Evangelisaris d'or i plata, brufades de pedres precioses o tapades d'esmelts o d'alts-relleus d'ivori (marfil), que deixen amb un peu alt. I de manuscrits miniaturats i historiat, no hu volgueu sebre lo que hi ha. ¡Qui sap es milions que val alló!

D'autografs (escrits des meteix autor, no copies d'escribes) n'hi ha un xinxer. N'hi ha de casi tots es reis de França des sigle XV ençà, i de St. Vicens de Paul, de St. Francesc de Sales, de Bossuet, de Racine, de Corneille, de Montesquieu, pero també de Diderot, D'Alambert, Rousseau, Voltaire, etc. ¡Quina impressió que fa veure lletra d'aqueis homos, sobre tot d'aqueis quatre derrers que amb sos seus escrits han fet, fan i faran tant i tant de mal dins França i dins tot lo mon! ¡Quina responsabilitat sa seua devant Deu! ¡Un s'escarrufa de pensar-hi! ¡Malanats!

Una altra lliçó del Mr. Gilliéron.

Comparesc a la Sorbona un poc abans

de la una i mitja, i m'hi trob Mr. Gilliéron, conversam una mica, entram dins sa cátedra, i ell comensa sa seua explicació que ha tengudes dues parts: sa primera ha consistit en retreure un enfilai de paraules que es poble de diferents regions des domini llingüístic francès usa, i no's troben dins cap diccionari conegut; sa segona part de s'explicació es estada sobre s'us de pronoms subjectes amb sos verbs impersonals: *plou, trona, llampega, fa neu*. Es francès literari hi posa *il (il pleut, il tronne, il fait des éclaires, il neige)*; es francès parlat, es dialectes, es patuosos ho fan d'una altra manera; n'hi ha que hi posen *ça* (així: *ça pleut, ça tonne* etc.). Mr. Gilliéron mos ha presentat es mapes de totes aqueixes formes; i ha explicat ses dues hores sempre aiant de cap a cap de sala, fent uns grans crits deslaira, quant s'encalienta amb s'explicació, que es estada molt notable.

Montres estava explicant, compareix un senyor de mitjana edat, grasset, ros. Mr. Gilliéron el mos ha presentat: era es célebre romanista Dr. Morf, Professor de filologia romana de l'Universitat de Berlin, ben conegut dins el mon de sa ciencia llingüística. Acabada s'explicació de Mr. Gilliéron, m'acost an el doctor Morf, oferint-li es meus homenajes. Com ha sentit es meu nom, ha dit que feia estona que m'coneixia per lo de sa *Obra des Diccionari*, i ha estat amabilíssim amb mi.

Un fenomen atmosfèric ben notable.

Com som partit cap a la Sorbona, a la una i minuts, encara ploviscava, i tots es carrers eren ben banyats, p'es mig i per ses aceres per motiu d'haver plogut tot lo sant demafí. Idó bé, com som sortit de la Sorbona, trob s'acera ben aixuta i es carrer lo meteix, com si no hagués plogut en tofa sa setmana; prenc un altre carrer, i lo meteix; i en prenc un altre i lo meteix. Per tot aquí ont som passat es carrers ben aixuts, a's mig i per ses aceres. Sembla mentida. Mai havia vista una tramudança tan repentina de carrers banyats a carrers aixuts. Visquem i veurem coses!

Esperava poder sentir una conferencia a les cinc i quart a s'Institut, me'n hi vaig i he feta calada buida: l'han haguda passada per demà. Vaja quin perboe!

¡¿sabeu que he fet jo? Anar-me'n a la fonda a enllestir unes quantes de feines, sopar i a jeure. I bona nit tots plegats!

Dia 16 de maig.

Encara una altra lliçó del P. Rousselot.

Era a s'Institut Catòlic, a les nou, sobre En Flaubert. Hi he comparegut, es arribat ell, i ja es estat partit a comentar aquest escriptor famós per sa seua netedat alabastina. Idó el P. Rousselot li ha trobats una partida de defectes: vaguedat d'expressió, buidor de pensament, contrastants, coses dites sensa cap fonament històric, que s'autor se passa p'es cap.

¡Tantes de vegades li passás p'es cap d'anar a escola an aquell catedràtic de Madrid, pensionat des Govern espanyol per estudiar fonètica experimental amb el P. Rousselot, com vegades En Flaubert posa coses dins es seus escrits com a fets històrics i que no passen de coses que ell s'ha passades per sa testa, i no pus!

De tot aixó ha tret per conseqüència el P. Rousselot que hi ha prou que rebaijar de sa fama que En Flaubert té d'escriptor llampant i impecable.

I de passada ha encivellat un bon ventai an En Zola, dient que, en lloc d'un mestre, no es més que un manobra, que acaramulla materials i materials per fer

una obra literaria, armónica, entonada, senyorívola; pero que tal obra no resulta, lo que resulta es es gran caramull de materials literaris, casi tots de mala llei, cremadors, oiosos, que un s'ha de tapar es nas si en passa per devora.

S'acaba sa lliçó, prenc comiat del P. Rousselot, agraïnt-li de tot cor tantes i tantes d'atencions amb que m'ha distingit, i li he promès fer-lo de veure, en tornar jo de Londres, si Deu ho vol.

S'Institut Catòlic.

Vui dir en quatre paraules lo que es aqueix Institut, que vertaderament honra l'Esglesia i la Ciencia de França i d'Europa. Es una vertadera Universitat, que devers l'any 1875 fundaren i sostenen encara es Bisbes i es Catòlics francesos. La Santa Seu li concedí casi tot d'una sa facultat de donar es Graus de Batxiller, Llicenciatura o Lectoria, i Doctorat o Maestria en Teologia i Dret Canònic i Filosofia. Hi ha ses *Facultats* a) *Teologia* (Dogmática, Escritura Sagrada, Origenes Cristians, Teologia Patristica i Llengos Orientals); b) *Filosofia* (totes ses branques que sa *Metafísica* inclou); c) *Dret Canònic*; d) *Dret Civil*; i e) *Lletres* (filosofia, historia, literatura i llingüística. Després hi ha s' *Escola de Ciències* (matemàtiques, físiques i naturals). Llavó hi ha *Cursos Públics* (d'apologética, historia de l'Esglesia, Origenes cristians, historia de ses religions, cant Litúrgic). Finalment hi ha *Cursos Superiors per alotes*.—S'Institut publica cada més un *Bolletí* i cada any un *Anuari* que donen compte de tot quant se fa dins aquell gran centre d'ensenyansa. Es claustre de Catedràtics se compón des floret des Clero i des catòlics militants de França.

A reveure a París.—Cap a Rouen.

Devers les tres i mitja, amb sa trosseta feta, puig a una carretel·la i, cap a s'estació de St. Nazari per aglapir es rapid de Rouen. Travessam el Sena per un des ponts, des dont he destriada sa fletxa i es campanars de *Nostra Senyora*, despedint-me'n amb una capellada; travessam després es Louvre per sa plaça des *Carrusel*, que presenta un cop de vista esplèndid i magnífic, com tal volta no n'hi ha cap en el mon, amb sos tres costats del *Louvre* a man dreita i es jardins de les *Tuileries* a ma esquerra, i més enllà sa *plaça de la Concordia*, i més enllà es *Camps Eliseus*, i llavó el *Rond-Point* i a la fi s' *Arçde l'Estrella*, tot aixó amb el Sena i es seus majestuosos ponts a una banda i a s'altra sa taringa d'edificis monumentals que fan de vasa an aquell aplec mai vist de meravelles. Passam sa famosa *rue de Rivoli* i envestim

s'embocada de l'«Opera.»

Aquí ja mos som trobats dins aquell envitricollat d'automòvils, tramvies, cotxos, carretèl·les, passa-volants, carros, bicicletes i motocicles, que se'n van tots escapats, uns per un vent i ets altres per s'altre, que fan feredat a qualsevol que no hi está fet, i que un no sab com no hi ha mil desgracies. Preszindint de lo perillós que es passar a peu de banda a banda de carrer, que només poren passar de tant en tant, quant sa Policia fa senya, hi ha que confessar que es d'un efecte grandióss aquell moviment, i que impressió de bon de veres.

A la fi hem deixat es célebre teatre de l'Opera derrera, i al punt som arribats a s'estació de St. Nazari, aont he trobat a punt es rapid; hi puig, i a s'hora senyalada ¡de d'allà cap a Rouen! com un llamp, casi sempre per plans i més plans,

tot verd, tot sembrat, i abres i més abres casi sempre ran ran el Sena, cada vegada més ample i més revengut fent esses. Alló no eren camps; aló eren jardins. I de París a Rouen, uns cent cinquanta kilomentres, tot es estat així. No sé quants de pobles hem trobats pero no mos som aturats a cap; aqueix rapid no fa cap estació: de París a Rouen, amb dues hores, fa aquells 150 kilomentres.

Arribada a Rouen.

Som arribats a les sis i mitja. Deix es bagatge a la fonda, i ¡hala a fer una volta per dins aqueixa magnífica ciutat, de 118.459 habitants, assegurada a sa vorega del Sena, antiga capital de Normandia, aont ets inglesos dia 30 de maig de 1431 cometeren aquell gran crim de cremar viva la Bta. Juana d'Arc, per haver seguida sa veu de Deu, que la cridava a salvar la França, que ets inglesos estaven a punt d'esborrar-la del mapa, ensenyorint-se'n.

He vist de correguda es *Palau de Justicia*, la Seu, ses esglésies de St. Maclou i St. Ouen, *Hôtel de ville* (casa de la vila), ses esglésies de St. Lorenc i St. Godard. Tot m'ha feta una impressió ben fonda; pero ja en parlarem demà, si Deu ho vol i Maria.

Amb aixó ja feia fosqueta, i me som retirat a la fonda, i a fer col·lació i a jeure!

Dia 17 de maig

Missa a St. Patrici.

M'aixec dematinet, enllestese feines, i devers les sis i mitja surt an es carrer, prenc es *passéig de* (la Bta.) *Juana d'Arc*, i al punt som devant s'església de St. Patrici, ogival des sigle XVI, de tres naus iguals d'altaria, de set trasts, sensa capelles; an es tres trasts derrers son cinc naus, que acaben amb una paret plana i sa nau major amb una abside. Tots es panys de paret son finestral, amb vidrieres de color, historiades, antigues casi totes, de colorit i de dibuix. Ses defores d'aqueixa església fan també bona planta, sobre tot sa portalada, en gradació i enfilai de figuretes de sants a ses arquivoltes, i un alt-relleu de sa vida de St. Patrici demunt sa llinda.—Me'n entr dins la sacristia, present es papers, die missa, i llavó dins la sacristia s'acosta un capellà i me demana si som espanyol. Li dic que sí, i ell me diu que fa dos anys va fer una eixida per Espanya, que visitá Burgos, Toledo, Madrid, Sevilla; i diu que li agradá tant i tant. M'ha demanat sobre ets anticlericals d'Espanya, i li he dit que s'opinió pública els es contraria i que es catòlics els e donam set voltes, gracies a Deu; i li he afegit que sa situació religiosa de Espanya no s'assembla gens gens a sa de França, i que no's crega mai que es moviment anticlerical d'Espanya pugua fer la mitat de la dècima part de lo que pot fer i fa s'anticlericalisme dins França.

Don gracies de sa missa; i Bädeker amb má per no perdre una passa, ja li he copat cap a una altra església, sa de St. Godard

que es des sigle XV, ogival també, de tres naus, iguals d'altaria, amb volta de canó apuntada, de set trasts, sensa capelles, amb altars an es cap de ses naus, que acaben amb una paret plena i un gran finestral; ara sa nau des mig fa una abside de tres arcs i tres finestral. A ses naus des costat hi ha grans finestral amb vidrieres de color, historiades casi totes, lo meteix que ses d'ets altres fines-

trals. Resulta una església quadrada. Aquelles vidrieres la fan devotíssima. Per defora està ben cuidada i decorada com cal, amb un campanar ben gentil.

Tot sortint d'aquí, me trob davant s'església de

St. Llorenç,

des sigle XV i ogival, molt ornamentada de part-defora, amb un campanar demunt es portal que s'enfila ben amunt, i que vé a esser un feix de pilars, arcatures, calats, capser, cresteries, pinacles i frondes: una pura filigrana. Aquesta església ara serveix de *museu d'art normand*, que es vertaderament notable.

Just devora aqueixes esglésies s'alça un edifici quadrat, molt gran que inclou

una Biblioteca i un Museu,

ben importants. Sa Biblioteca compta 14.000 volums i 500 *incunables* (llibres estampats abans de l'any 1500), 4.000 manuscrits i 2.000 retrats de personatges normands, més o manco notables. Es *Museu* inclou una secció d'escultura, i una de pintura (antiga i moderna), *ceràmica* (obra de test), pintures i estampes.

Don unes quantes passes més, i me trob dins sa plaça de l'*Hôtel de Ville*,

la Casa de la Vila,

que es quadrada, i molt grandiosa. A's mig hi ha una estatua de bronze de Napoleón I a cavall, i a un des costats, i aferrada a s'església de Sant Ouen, sa *Casa de la Vila*, de la qual sa plaça pren nom. Es un edifici des sigle XVIII, es solar que ocupava es dormitori de s'Abadia de St. Ouen, una de ses més importants i més riques de França, que sa Revolució aboli, com tantíssimes d'altres. Gracies que se conservá l'església.

Església de St. Ouen.

Com m'he vista aqueixa església davant, tan gran, tan sumptuosa, tan gentil, a's mig d'una gran plaça, just tocant la sa *Casa de la Vila*, som romàs esglaiat. Presenta dos campanars de 86 metres a sa fatxada, amb cinc magnífiques portalades en gradació (tres davant i una a cada cap tot voltant). Es una fatxada tota esculturada de dalt a baix; es costats i s'abside son un entruyellat deliciosíssim de rafes, finestral, capser, arbotants, feixos de pilarets, cresteries, gárgoles i imatges de sants; i llavò que tot es sencer i acabat, sense cap punt que desdiga; tot des més pur estil ogival des sigle XIV. Part-demunt es creuer s'alça una torre quadrada que torna vuitavada i acaba redona, en forma de diadema; se'n puja 82 metres amunt com qui no diu res, i es també tot una filigrana d'ornamentació. An es costat de s'espistola an es cap des creuer s'obri una magnífica portalada en gradació, amb sants a ses rebranques i a ses arquivoltes i baixos-relleus part-demunt sa llinda, representant sa mort de Maria Verge i sa seua Coronació an el cel.—An es portal major hi ha el Bon Jesús an es pilar des mig, i es dotze apòstols a ses rebranques, i sants i angels a ses arquivoltes.

Pero entrem-hi dins aqueixa església estupenda. Fa tres naus de deu trasts, sense capelles; llavò vé es creuer, de tres naus, sense cúpula. Es cap de sa creu fa tres naus, amb capelles, i una nau que volta per darrera l'altar major, i s'hi obrin cinc capelles absidals. Se pot dir que aqueixa església no té parets; no té més que pilars, rafes i arcades i voltes: tot lo que havien d'esser panys de paret, son finestral amb vidres de colors, historiat, antics casi tots, meravellosos. A sa nau major i an es creuer fa un trifori (una faixa d'arcadetes) tot de vidres de colors, i part-demunt s'obrin es finestral, presentant a ses vidrieres taringues de sants. El chor ocupa sa nau major des cap

de sa creu, just davant l'altar-major, que no té retaule.

¡Quina impressió més fonda que fa aqueixa església, tan gran, tan estupendament decorada per dedins i per defora! Se considera un d'ets edificis ogivals més complets, més ben conservats i més importants de tot França i de fora de França! Es un des que he vists que m'haja agradat més mai.

La Seu.

Surt de St. Ouen, i m'entrec a Sant Maclou, que no es gaire lluny; pero no hi he pogut entrar fins més tart perque el Rt. Sr. Rector m'ha dit que dona exercicis espirituals an ets al·lots i al·lotes de primera comunió, i no convé que vegem altra gent a's temps que los prediquen. He trobat que sa raó li sobrava i m'ha dit que a les onze ja hi poria entrar perque ja hauria acabat es sermó an aquella al·lotea.

¡Que he fet jo? Com encara no eren les deu, m'esquix a la Seu, aont se pot passar, no una hora, sino una setmana, de tan notable que es. La feren casi tota de l'any 1202 a 1220, l'acabaren sa derreria d'aqueix sigle (XIII) i hi afegiren coses més tart. Es lo que se diu tot una senyora catedral, gòtica com se suposa, de tres naus d'onze trasts, amb capelles, creuer de tres naus i cúpula quadrada; es cap de sa creu fa quatre trasts de cinc naus i una que volta per darrera l'altar major i s'hi obrin tres capelles absidals perque hi ha dos trasts sense.

S'interior d'aqueixa Seu fa 136 metres de llarg i 32 d'ample a ses naus; sa major s'en puja 28 i es creuer en té de llarg 51'60.

Aqueixa Seu es una meravella d'ornamentació, sobre tot per sa banda de defora. Sa fatxada fa cinc compartiments verticals, això es, tres portalades en gradació amb quatre campanarets que les separen i llavò dos grans campanars, un de 75 metres d'alt i s'altre de 77. Es de má esquerra fins ben amunt es romànic, i es dau de més amunt i es capell es ogival pompós; es de man dreta, anomenat *de sa mantega* (*de la beurre*) perque diuen que el feren des doblers que donava la gent per porer menjar mantega en sa corema, es un prodigi d'ornamentació; es tot una brodadura, tot una randa de feixos de pilastres, arcatures, finestral, columnetes, pinacles, contraforts, cresteries i que sé jo. Fa quatre daus quadrats i llavò un de vuitavat sense punta. Es un des campanars més pomposos que haja vists. Es quatre campanarets que separen i flanquetgen ses tres portalades també son tot una filigrana com tota la resta de sa fatxada.

Ses portalades des costats son romàniques en gradació, precioses ferm, amb baixos-relleus demunt sa llinda; es des portal de la dreta representa es martiri de St. Esteva i es de l'esquerra es de St. Juan Batista. Sa portalada des mig es ogival en gradació de set arquivoltes amb enfilais d'angels i sants. Dalt se llinda hi ha esculturat s'abre genealògic del Bon Jesús desde Adam. A ses rebranques, que fan un repeu cap a defora, molt pronunciat, hi ha fileres de sants, damunt represes i devall dossierats decoradíssims, i es basament es també tot escultura. Part-demunt sa portalada des mig corre una galeria tota bogida i llavò s'obri sa gran claraboia, i llavò una galeria, feleguera de tot i acaba amb un capser molt agüionat. Part damunt ses portalades laterals corre una galeria de set arcades, amb capser, que enquadren sostres d'estatues de sants de tamany natural; n'hi he contades 51.

Ara bé, ¿vos creis que es defores d'aqueixa Seu ja no tenen res pus de particular? Ido si ha creis, l'errau de cap a peus. Es costats de ses naus laterals i de sa major i des creuer i de

sa regió absidal son tan notables, si importa, com sa fatxada, trassats o endiumenjats amb tanta d'elegancia i sumptuositat de feixos de pilars i pinacles, arbotants, rebranques, arquivoltes, cresteries, represes i dossierats i estatues de sants i gárgoles, que es un bé de Deu, i sobre tot sa portalada que diuen de la *Calenda* i sa des *llibreters*, a cada cap de creuer. Cada una d'elles es tan interessant o més que sa major de sa fatxada de davant: totes dues son amb gradació, amb enfilais de sants profetes i angels a ses arquivoltes i fileres de sants a ses rebranques, i a sa llinda sa des *llibreters* té dos sostres de baixos-relleus, representant el Judici Final, faltant-hi es sostre de més amunt; i sa de la *Calenda* n'hi té tres sostres de baixos-relleus, representant escenas de sa vida, passió i mort del Bon Jesús, aont hem comptades 75 figures.—Cada portalada d'aquestes va coronada d'un capser tot bogit i part demunt s'hi desplega una faixa de finestral i llavò una gran claraboia i acaba amb un altre capser també esculturadíssim.

¿Vos creis ara que ja no hi ha res pus de particular an es defores d'aqueixa Seu? Ido hi ha part demunt es creuer una gúia o fleixa o campaneret, de ferro fus, un feix ideal de pilarets, contraforts, arbotants, pinacles, capser i piràmides afuadíssimes, amb una escala de caragol per dedins que la veuen d'abaix. ¿Sabeu fins an-equina altaria se'n puja aqueixa gúia? Ido fins a 151 metres: setecents cinquanta cinc pams. ¿Ah idó?

S'interior d'aqueixa Seu no es tan notable com s'exterior; i això no es cap impropiedad ni cap cosa desbaratada. Aquells grans arquitectes que concebien i dirigien aqueixes catedrals i demés esglésies de s'Edat-mitja, les endiumenjaven molt de part-defora perque eridassen s'atenció an es feicis i perque fossen una manifestació pública, a la vista de tots es qui passassen, de sa magnificencia i de sa grandesa i de sa galania sublim de sa verdadera Relligió.

Es pilars que divideixen ses naus, son grans feixos de columnes; i, per reforçar-los, hi feren dos ordes d'arcades; lo qual, si dona una nota pintoresca i solidifica s'edifici, fa que sa nau no resulta tan espaiosa si no tengué aqueixes arcades a mitjana altura des pilars.

An es cap de sa creu ni an es creuer no hi ha més que un orde d'arcades, i part demunt corre un trifori o galeria, d'arquets ben gentils, i dalt això es grans finestral, de tota s'amplaria des trast, amb vidrieres de colors an es calat i la resta grises; ara ses des cap de sa creu son totes de colors i antigues, cosa preciosa. A cada cap de creuer ses claraboies i sostres de finestral, que he dit que hi havia, i que tenen tota s'amplaria de sa nau, presenten unes vidres de colors brillants, i ben entonats, d'un efecte magnífic; lo meteix es sa claraboia de dalt es portal-major, part-demunt l'orga gros.

He notat que a totes ses Seus de França demunt es portal-major hi ha un orga grandios de tanta de potencia que amb so torrent de ses seues armonies umpl sa casa de Deu i li dona una impressió de grandesa i majestat fora mida.

Sr cúpula es quadrada i fa dos sostres de finestral, es de baix figurats, es superiors amb vidres grises.

L'altar-major, sense retaule, ocupa s'abside i té el chor just davant, de cadirat baix.

Es finestral des ses capelles tenen vidres pintats i historiat, representant vides de sants, i es finestral des ses naus laterals des creuer també tenen es vidres de colors, uns historiat, i altres no, i lo meteix son es vi-

dres de ses capelles absidals i des panys de paret que divideixen aqueilles capelles. A sa capella absidal des fondo hi ha dos sepulcres de personatges benefactors de la Seu, cosa vertaderament notable.

I prou de la Seu de Rouen, perque encara falta parlar d'altres coses d'aqueixa ciutat, que resulta una de ses más interessants de França.

Església de St Maclou

Com me'n som temut, ja creu les onze i quart. Surt escapat de la Seu, i cap a St. Maclou, que encara estava tancada. Hi entr per un portalet que hi he afinat darrera, i s'escolá m'ha deixat entrar perque es sermó d'ets exercicis d'ets al·lots i al·lotes de primera comunió just llavò havia acabat, i per cert que n'hi havia un bon esbart, i tant ells com elles anaven tots ben enllimonats. Ja's sab que es francesos son gent molt fantàsiosa.

Es sortida aquella al·lotea, i he poguda admirar aqueixa església que es una preciositat: es ogival, es des sigle XV, de tres naus de tres trasts amb capelles, creuer, cúpula quadrada, cap de creu de tres naus i dos trasts i nau absidal, i per tot grans finestral amb vidres grises i pintats an es calats, i ses claraboies de dalt es portal major i de cada cap des creuer son de vidres de colors ben avenguts. Aqueixa església per dedins i per defora està decoradíssima i dalt sa cúpula s'alça un campanar gentilíssim de 88 metres (440 pams) d'alt. Sa fatxada presenta tres portalades amb un portic davant que fa cinc arcades, cada una coronada d'un capser tot bogit i d'entruyellats de cresteries.

Un queda esglaiat de veure una església tan menuda amb tanta profusió i sumptuositat de decoració.

Se veu que a Rouen antiguament hi havia molta de religió i llavò molts de... *llenegants*, verbo *pinçons*.

Allá on cremare la Bta. Juana d'Arc

Ja eren prop de les dotze, i ¿que he fet jo? M'esquix de St. Maclou per avall cap an es riu Sena, que passa per dins la ciutat; i es molt ample, i hi naveguen barques i vaques i vapors amb rodes. Hi ha quatre o cinc ponts, i molta de gernació que hi tresca. Deix es riu, i cap an es *Merçat-Vei*: una plaça molt gran, que es allá ont dia 30 de maig de 1431 ets inglesos cometeren aquella gran atrocitat de cremar viva aquell angel en carn hunana, aquella *poncella d'Orleans*, aquella gran heroína, una de ses glories més pures de França. An es punt que se considera que s'alçá es caramull de llenya de sa focateria, hi ha una gran làpida amb una inscripció que recorda aquell fet que fa tan poc favor an es qui el cometeren.

Es Palau de Justicia.

Fuig d'aquí per anar a dinar, i pas per davant es grandios *Palau de Justicia*, ogival, començat an es sigle XV, ocupa tot una illeta, riquíssim d'ornamentació per dedins i per defora. Hi ha una sala de 49 metres de llarg per 15 metres d'ample amb una volta de fust. Es una cosa estupenda de gust i d'esplendor. ¡Llastima que no haja tengut més temps d'aturar-m'hi a veure-hu ben d'aprop! Pero es tems té ses seues exigencies, i no hi ha més remei que adondar-s'hi, si un no s'en vol dur s'aumut p'es cap.

Església de St. Vicens.

Com he hagut dinat, me tem que no havia pensat a aturar-me a s'església de St. Vicens, que'n som passat per devora. Es estat precis posar-me ses cames an es coll i anar-hi per veure ses vidrieres pintades que té tal església, ses millors que hi ha a Rouen, aont n'hi ha de tan notables, segons hem vist. Aqueixes vidrieres pintades representen vides de

sants; son obra des sigle XVI i una verdadera meravella de color i d'expressió. He fet molt bé de venir a veure-les. M'en seria penedit massa si no vené a aluiar-les. Per defora també està ben decorada aqueixa església, lo meteix que per dedins, i dalt es creuer s'empina un campanar quadrat sense punta.

Me'n torn a la fonda; se fan les tres, i me'n vaig amb so bagatge a s'estació pr prendre un tren que estava a punt

cap a Beauvais,

i Deu ha volgut que'm sortís de sa boca com prenía es billet:—*An-e qui-na hora arribarem?* Es qui despatxava s'es posat a mirar llibres i no hu trobava; però llavò es que forada es billets, s'es acostat, i m'ha dit:—*A les deu i mitja!* Jo som romás fret; i aquell bon homo m'ha dit que era que haviem d'estar a Gisors tres hores aturats, esperant es tren que mos havia d'arribar á tal ciutat. Això m'es caigut ben avall, i m'ha dit que si anava a s'estació *des nord*, poria prendre un tren a les sis i deu minuts, que me deixaria a Beauvais antes de las nou.

Agaf es bagatge, i cap a s'estació *des nord*; me'n entr a sa sala d'espera, no hi havia negú; trec de sa malera s'ormeig d'escriure, i jhala a fer *Dietari!* N'he fet fins a les sis, que som pujat an es tren; i, efectivament, moments abans de les nou, som estats a Beauvais. Me duen a una fonda, fas colació, i ja jeure manca gent!

Dia 18 de maig

A Beauvais.

Beauvais es una ciutat de 20.248 ànimes. No es gaire gran, pero se veu que hi corren diners; es carrers son amples, i prou nets, ses cases son baixes, tot lo més d'un pis; qualeuna, ben rara, en té dos; moltes d'elles tenen ses parets de jassres i barrotes de fust encreuades i pedreny, com an es països del nord, lo quai les fa molt pintoresques, perque totes aquelles jassres i barrotes de fust surten a la cara i les solen pintar de diferents colors, i fins els esculturen i els e dauren. Ses teulades ja duen a Beauvais tant de rost que no es possible anar-hi per demunt; es per que, en fer neu, no s'hi atur.

Devers les sis, que ja havia enllestides moltes de feines, sen tocar campanes; mir es Bädeker, i afin una església,

de St. Esteva,

just devora la fonda aont me trobava. Surt an es carrer, i veig guaitar pinacles i arbotants i rafes de s'abside; m'hi esquitx, i ho es estada s'església de St. Esteva. M'en hi entr, i ho trob tot embarassat amb bastimentades, taulons p'en-terra, munts de sacs de ciment, rests de cordes, gavetes, cines. Top un capellà, i me diu que adoben aquesta església fa mesos, i que fan ses funcions a sa part de devant, que ja está llesta, i me mostrá dos portalets per ont hi entren i llavò la sacristia. M'hi afic, se presenta s'escolà, molt ceremoniós i amb levita, com van tots els escolans de França; s'entrega es Rector, molt respectable i amabilíssim; li mostr es meus papers, i me deixen dir missa. Acab, don gracies, i llavò me pos a estudiar aqueixa església, que resulta ben interessant: está declarada *monument nacional*, com casi totes ses esglésies una mica notables, i per lo meteix s'Estat se cuida de conservar-la, i ses obres que ara s'hi fan, molt considerables i ben ideades, corren a compte de s'Estat.

Ja hu diguerem parlant de París: s'Estat se cuida de conservar totes ses esglésies que té a sa *lista de monuments nacionals*. No es com a Espanya que s'Estat senyala una cantitat per edificació i conservació d'esglésies,

que no basta ni d'un bon troc per lo que se necessita, i se fa un repartiment, i loca lo que toca an es qui tenen més influencia, i s'han d'enginyar amb lo que les arriba, si les arriba res. A França s'Estat gasta molt més que no a Espanya per conservació i restauració d'esglésies. Com a contribuir a fer-ne de noves, crec que no dona ni un centim; ara per conservar ses que están declarades monuments nacionals, que son a centenars, per això gasta a milions, tot lo que s'es mester.—Es revolucionaris governamentals de França tenen, si importa, més mal cor que no es revolucionaris governamentals d'Espanya, pero no son tan seuvatges, i no han fets mal-bé ni han deixat anar en-horri tants de monuments artisties com es d'Espanya, lo qual se deu a sa major cultura que hi ha a França, ja fa motls d'anys.

Sens dupte vendrá molt de-nou a qualcú que s'Estat Francès, tan rabiosament inimic de sa Relligió, gastí milions per conservar ses esglésies catòliques. Les hi gasta, no perque siguen esglésies, sino p'es gran mèrit artistic que tenen tals esglésies.

Una volta estudiada aquesta església, part de la qual es románica des sigles XII i XIII, i part es ogival des sigle XVI, amb unes vidrieres precioses, me'n vaig a berenar; i, berenat, cap a córrer la ciutat i veure sobre tot la Seu.

Travessa plaça de l'*Hôtel de ville* (Casa de la Vila), que es quadradenc i grandiosa, i hi afin a's mig es monument de sa

famosa Juana Hachette,

que juntament amb moltes altres dones d'aquí va prendre una part tan principal en sa resistencia que es de Beauvais feren l'any 1492 an es Duc de Borgonya, Carles el *Temerari*, avi des nostro gran Carles V, que se volia ensenyorir de la ciutat, que envestí aqueixa Juana es borgonyons amb un destrial, les va prendre una bandera anant devant es defensors de Beauvais, seguida d'un estol de dones tan acorades com ella, que obligaren es Duc de Borgonya a deixar-la de prendre a tal ciutat. Aquest fet demostra si hu havia d'esser arromengada aqueixa al·lotella, i si'l se mereixia bé an aqueix monument que Beauvais li ha alçat a's mig d'aqueixa plaça.

Na Juana Hachette, Na Juana de Arc.... Se veu que ses Juanes de França, altre temps, eren de pel arveixinat i que tenien coratge per vendre.

La Seu.

Volt uns quants carrers, i me trob devant sa célebre Seu de Beauvais, objecte exclusiu des meu viatge an aqueixa ciutat. Esta dedicada a St. Pere, i només hi ha fet es creuer de tres naus i es cap de sa creu, de cinc naus de tres trasts, subdividit cada un en dos per reforçar sa construcció, amb nau absidal, aont s'obrin set capelles absidals. A cada cap des creuer hi ha una fatxada d'estil pompós i ple de majestat; ses rafes i arbotants son massa primatxols, així es que hi han hagut de posar barrots de ferro de rafa a rafa per assegurar la cosa.

Aqueixa Seu la començaren l'any 1227, i la començaren massa grossa per lo que era llavò i es encara Beauvais; ses obres se suspengueren una partida de pies, fins que l'any 1578 deixaren anar d'acabar-ho, i quedá s'edifici així com está avui, que no crec que se veja ple gaire vegades si hu han d'omplir ets habitants d'aqueixa ciutat. I no es que no siguen devots d'anar a l'església, perque lo que's diu avui a l'ofici hi havia com quatre o cinc vegades de gent que hi sol haver a la Seu de Mallorca es diumenges tret del dia del *Corpus*, la Puríssima i ses Matines de Nadal.

Es que es creuer només amb ses

senes tres naus ja es una església grandiosa; i llavò hi ha ses quatre naus laterals, des cap de sa creu, entorn del chor, que ocupa amb l'altar major es tres trasts de sa nau central. Basta dir que's cap de sa creu i es creuer midat per ample, fan una llargaria de 72 metres, i es creuer per llarg deu fer altre tant.

Si l'arriben a acabar an aqueixa Seu, seria estada una de ses més grans de tot el mon. Avui per avui es sa més alta de paladar; fa 48 metres (240 pams), i s'anguila de sa teulada se'n puja fins a 68 metres (340 pams). Part-demunt es creuer hi havien encastellada una torrella o fletxa que se'n pujava fins a 153 metres (765 pams), com quill no diu res; pero se'n anà per avall l'any 1573. Ses voltes també s'esfondraren dues vegades an es sigle XIII, per falta de bons costats, perque a ses rafes i arbotants hi havien plant massa es pedreny.

Quant un s'hi troba devant aqueixa Seu, sent una impressió molt fonda de grandesa i majestat solemnia, i sobre tot quant un hi entra i se troba baix d'aquelles voltes sublimes, a 240 pams d'altaria, amb aquells sostres de finestrals sobreposats. No vos podeu girar en-lloc que no vegeu finestrals. De manera que no hi ha panys de paret més que an es baixos; tot son pilastres, arcades, voltes i finestrals. Si tots tenguessen ses vidrieres pintades com a la Seu de Colonia o Nostra Senyora de París, seria una cosa mai vista. Desgraciadament sa major part de ses vidrieres son grises, si bé n'hi ha que tenen panys, troços de vidrieres pintades antigues, d'un colorit encantador. De ses set capelles absidals n'hi ha cinc de poliromades cada una amb tres finestrals i vidrieres pintades i historiadades, ben prendores. A cada cap de creuer hi ha una clara-boia de tota sa amplaria de sa nau amb dos sostres de finestrals part-devall, tot de vidres historiatos, bons ferm. Ses naus mitges des cap de sa creu son més altes que ses foranes, i tenen part-demunt aquestes unes mitges claraboies apuntades, amb vidres de colors. L'altar major no té retaule, sino just es tabernacle demunt.

Unes portes i un rellotge.

Com ornamentació, lo més notable d'aqueixa Seu son ses portes des portals que hi ha a cada cap de creuer. Son d'una llenya consemblant a auzina, tot esculturades de dalt-abaix, tot frisos, cenefes, columnetes, arcades, entaulaments enquadant uns baixos relleus do vidres de sants, una cosa superior de lo més: se consideren ses millors del mon, sense treure ses des Baptisteri de Florencia, que es tot quant se pot dir.

També es molt de veure es *rellotge astronómic* que hi ha dins una capella devora el chor: té 60 pams d'alt, 30 d'ample, 2'80 de fondo, 52 esferes; fa 80 indicacions diferents, se compon de 90.000 peces; i, en tocar hores, surten una partida de figuretes que's posen en moviment: s'es scena principal que representen es el Judici final.

L'Ofici a La Seu.

Essent es dia de la Trinidad avui, he volgut assistir a l'ofici. Un canonge s'es acostat a mi, i m'ha fet seure a una cadira del chor.

M'ha cridat s'atenció que toquen ses campanes de'n mig des creuer. Devallen quatre cordes de sa volta, arriben fins abaix, devant el chor, i allà es campaners fan sa seua, tirada vé tirada va an aquelles cordes. Com han hagut quedat, les han decantades tancant es caps d'abaix dins una especie d'armari que hi ha dins un pilar mestre.

Han comparegut es canonges, que no van vestits de vermei (han arriat

a esser nou o den), llavò setze o des-set seminaristes i després altre tant de *infants del chor*, vestits de vermei amb un ruquet molt llarg, molt fonat i sense tevellar. Fora de tots aqueis no hi havia més que dos primatxers amb capa pluvial, asseguts a's mig del chor sense faristol devant i sa cadira sense respalle i llavò a cada costat, baix des canonges, un seglar amb lloba i ruquet i bigots, que tenien una veu de primera, i duien el chor; ets *infants de chor* casi no les sentien. O estaven escanyadots o no tenien gaire cantera.

Es sortit l'ofici, de tres, sense capellà assistent ni *Mestre de Ceremonies*; pero ha resultat un ofici ben devot. Després de s'Evangeli hi ha hagut un sermonec ben avengut sobre sa festa del dia, essent es resum de tota sa prèdica que mos cal an es catòlies avui en dia *oració i acció*. L'ha escoltoveiat es predicador an aqueix tema amb molta de claredat i eloquencia.

Després de l'ofici m'afic dins la Sacristia, i un parei de capellans que m'havien reparat dins el chor,

m'han demanat d'ont era.

Com han sentit que era de Mallorca, no recordaven aont queia això de *Majorque*. Els ho he dit; i, com han sentit que era d'Espanya, m'han demanat si sa persecució de l'Església hi aumentava molt i els he dit que no, i que sa situació de l'Església dins Espanya no té punt de comparança amb sa de França. Per confirmar-ho, els he citat es cas de que un Govern que se declará anticlerical, es d'En Canalejas, al cel sia, ha aumentades a Mallorca una corantena de *Parroquies*, dotant-les com ses altres que ja hi havia. Aquella gent, com han sentit això han badats uns uis com uns salers, i no se'n porien avenir.

Ja sabem que de teulades an avall l'Església de Mallorca deu

s'Arretgle Parroquial

an es zel i a sa bona voluntat des nostro digníssim Diputat a Corts i amic de l'ànima, D. Juan Valenzuela; pero també es ben cert que qui l'ha concedit al cap i a la fi es estat s'actual Govern Lliberal, continuació des d'En Canalejas. Sa gloria grossíssima del Sr. Valenzuela está en que ha conseguit que es Govern concedís tal *Arretgle*. Lo que es seu donar-le-hi. Després de D. Juan Valenzuela hi ha una altra persona que li vé just darrera en mèrit, pero encara no es hora de destapar qui es. Deu ja hu sab i noitros també, i n'estam ben contents perque es un bon amic nostre.

Surt de la Seu més que depressa cap a la fonda, din amb quatre grapes, i jhala cap a s'estació! per porer arribar de bona hora

a Amiens.

Puig an es tren, partim, i de d'allà, travessant plans i més plans, tot vert, ben vert, tot rioler. Això es casi tot França: aqueis camps tan verts, sense casi cap clapa pelada, sense ermassos, sense pedregars, casi tot conradic o bosc esponerós. Per això França es sa nació més rica; aquí está es secret des poder de França. ¡Ai si Espanya fos la mitat de rica que França! ¡I encara hi ha tudoçes i caps-de-gri que donen sa culpa an es Govern de sa pobresa d'Espanya! Això es un des grans mals d'Espanya: de casi tot lo dolent que tenim en donam sa culpa an es Govern! I llavò lo més salat es que no feim casi res per que es Govern siga lo que hauria d'esser! I qui hu dupta que dins una nació de Govern representatíu com Espanya, que tothom té vot, es sa nació, son tots i cada un des ciutadans de sa nació que son es responsables de si es Govern llaura dret o tort! Quin será es dia que ets espanyols se'n

arribaran a donar compte d'això? Aquell dia començarà de ver sa regeneració, es redreçament d'Espanya.

Som arribats

an aqueixa ciutat devers le cinc. Me'n vaig a la fonda que he cregut que més me convenia, hi deix sa maleta, i m'esquitx a la Seu.

Si a Amiens, ciutat de 90.920 habitants i antiga capital de Picardia, li llevau la Seu, no hi queda casi res. La Seu és es tot d'aqueixa ciutat.

La Seu d'Amiens!

An es *Dietari* de s'Eixida d'entany ja la vaig descriure detengudament, i no es cosa de repetir la descripció; pero si he de recordar demunt demunt que es una de ses Seus ogivals més belles, més admirables més interessants del mon, feta casi tota desde l'any 1220 a l'any 1292, de tres naus amb capelles, creuer de tres naus sensa cúpula, cap de sa creu de cinc naus amb nau absidal i set capelles absidals, tota bogida de finestres, sensa casi cap pany de paret més que an es baixos, tot feixos de pilars, arcades, voltes i vidrieres de dalt abaix per tot. O si totes aquelles vidrieres, en loc d'esser grises com son, fossen de colors i historiades! No es duptòs que aqueixa Catedral seria la reina de ses catedrals! Contrapassaria, a sa meua manera de veure, pero d'un bon tros, casi totes ses altres. Ara es massa clara; tanta de claror crua i agra la priva de s'etsis inponderable i corpreidor de ses Seus de Colonia, Chartres, Nostra Senyora de Paris. Per sa banda de defora es molt superior a sa de Paris i a sa de Colonia i se fa ben envant a deixar sa de Chartres derrera.

Feia comptes estar-m'hi uns tres quarts tot lo més, i m'hi som estat fins que ha feta claror, mirant-la-me un cop per dedins i uu cop per defora. ¡Vaja que n'hi he passat de gust d'aquell de més endins de tot! ¡Aquella fatxada amb ses tres portallades i es dos campanars! ¡aquells caps des creuer! ¡aquells costats! ¡aquella ábside! ¡Aquelles naus! ¡aquell chor!

Quant ja hi havia fetes ses meues devocions espirituals i ses meues devocions artistiques, que ja prenia cap a la fonda, m'arriba un torrent d'armonies que

l'orga brollava

i que esbroncaven per defora; no he pogut estar que no hi tornás entrar. Era que cantaven es *Magnificat*. Mirant la Seu per defora, no m'en era temut que hi cantassen *Vespres*. ¡Vaja quin orga més potent i més suau i ¡quin torrental de melodies, entruenyellades angelicalment amb ses veus del chor i des feels, que tots cantaven admirablement!

S'acaba es *Magnificat*, s'acaben ses *Vespres*, i veig que comença a sortir una processó del chor. Hi havia tot en gros sot o vuit canonges, uns quants capellans més, dos cantadors seglars amb cota i ruquet i una especie de capa pluvial i uns bons bigots, que cantaven com a rosinyols, i llavó un parei de dotzenes de seminaristes i un estol d'infants de chor, amb cota vermeia i ruquet. Era una processó amb el Santissim Sagrament (alabat sia per a sempre); i es qui el duia anava sensa Ministres, tot sol, devall un dossier baix tancat abaix amb quatre barres, com un cobri-cel de llit, que el duien quatre joves vestits de blanc. No n'havia vist cap cap mai de dossier així. Per lo que he vist fins ara a ses Seus de França no hi ha més clero que es Canonges (n'hi sol haver deu o dotze) i llavó es Vicari, s'Organista i es Primatxers. A França fa temps que es clero secular curtetja. En camvi hi ha més vocacions religioses.

Acabada sa processó m'en som

arribat a anar cap a la fonda, pensant, entre altres coses, amb aqueix cantadors amb lloba, ruquet i barba, que he vists a Beauvais i a Poitiers i a nostra Senyora de Paris. Sens dupte es que per falta de capellans que tenguen condicions per esser bons primatxers, se serveixen ses esglésies d'aqueix seglars dotats de bona veu i destres en es cant. Lo cert es que tots es que he vists tenen una veu de primera i llavó que la saben galetjar admirablement.

Amb quatre passes som estat a la fonda, he sopat, i ja jeure manca gent! que bon jornal m'espera demà, si Deu ho vol i Maria!

Dia 19 de maig.

Vestit d'homo. Cap a Inglaterra

M'aixec dematinet i a les sis, cap a la Seu a dir missa! La dic, don gracies i m'esquitx cap a la fonda. De passada veig una botiga de capells redons, de secular, en compr un, arrib a la fonda, berén, i ¡hala a vestit-me d'homo! per espitjar-me a Inglaterra, aont es capellans catòlics no duen hàbit talar sino que van vestits de negre com es seglars, sensa altra senya que es collet. Es canonges se distingeixen p'es capell de trona, que solen dur. Jo no m'hi he volgut distingir, i el m'he comprat fluix. Me pensava que no importaria posar-me es demunt-tot, pero el m'he hagut de posar i deu més per no enredarme. Es que per aquí es molt més fret que devers Mallorca.

A les nou i vint minuts prenc un tren ràpid

cap a Calais,

aont arribam a les dotze i tres quarts, din amb quatre grapades, i cap an es vapor que mos esperava per acopar-li cap a Dover. En parteixen un parei de vapors cada dia de Calais a Dover, i tots sempre van estibats de gent, tanta es sa que transita de Paris a Londres. Es un horror. Es vapor era per l'estil des nostro *Jaume I* o més gros i tota sa cuberta era plena de senyors i senyores. Allà si que n'hi he trobat de fret, feia un oratgi que talava sa pell. Partim, i amb sa via que feiem, que era molta, no vos dic res si s'oratgi es tornat ventada desfeta! La cosa s'es embrutada tant que casi tothom ha hagut de prendre redós a ses sales i corredors de devall cuberta. Ventura que som arribats prest a Dover, es port d'Inglaterra mes avinent de França. Aquí ja hi havia es tren de Londres que mos esperava.

Coses d'ets inglesos.

Me som vist en feines per trobar lloc an aquell tren. Tot ja era ple. Ventura que n'hi ha hagut un altre, que també mos esperava, que hi havia molts de departaments buits, pero tots sensa corredor, i això que eren de primera classe; per lo meteix no tenien número cent ni ormeig per un rentar-se, lo qual es ben necessari, perque, en fer un parei d'hores que un va amb aqueix trens se posa unes mans com a mascarades. Alló es des polsim des carbó. Després he aclarit, gracies a un jovenet anglès que es pujat an es meteix departament, molt fi i atentissim, com ho solen esser ets inglesos, que només hi ha qualche departament que tenga aquella cosa, i es que van an ets altres departaments que necessitin aquella cosa en aturar es tren, que no s'atura casi cap vegada, se'n han d'anar an aquell departament ditxós. Pareix mentida que ets inglesos conservin per aqueix tren de Dover a Londres aqueix sistema tan primitiu.

Com som pujat an es meu departament, hi he

trobat un senyor

que com que estigués molt preocupat mirant per sa portella. Es que esperava un enfilai de maletes i paquets, que li han arribat a dur; i par-

lant amb so bastaix en francès, li ha escapat un mot en castellà. Llavó m'ha mirat fit a fit, i li he dit:—*Su-pós que vosté es espanyol!* M'ha dit que si i que era de cepa antiga, i llavó s'es explicat més i ha dit que era nadiu de Chile, pero que es seus dos llinatges eren ben espanyols. Es qui mos gloriam d'esser catalans de Mallorca i per lo meteix espanyols, mos hem d'alegrar de trobar americans del Sur que, en demanar-los si son espanyols, diuen que si perque sos pares e-hu eren, i ells encara se tenen per tals. Aquell senyor m'es estat molt simpatic tot d'una. Representava una xexantena d'anys; es un homo molt natural i molt franc, i m'ha dit que anava a Londres per veure

dos al·lots que hi té

a un col·legi de Germans de ses Escoles Cristianes, que es Jesuïtes de Chile li recomanaren; i m'ha dit que ell no s'empatxa de raons, que vol donar una bona criansa an es seus fiis i que siguen abans que tot bons cristians com ell ha procurat esser-ho sempre. Jo li he alabades molt aqueixes idees, i li he dit que era sacerdot i mallorquí i per lo meteix espanyol, i l'homo tot satisfet de porer-se explicar amb sa seua llengo m'ha contada tota sa seua historia; i, per que vés jo si ell tenia compte d'ets seus infants, m'ha dit que feia aquest viatge per enterar-se per ell meteix com se portaven dins es col·legi, i que per això havia hagut de cercar un administrador que se cuidás des seus bens, mentres ell fos fora, i que per un any d'administrar li dona trenta mil pesos, com qui no diu res. Ara figuran si ha de tenir molt aquest senyor que haja de donar una cantidat tan grossa per administrar-li sa cosa just un any.

Jo he hagut de resar, i com aquell bon senyor no havia acabada sa *conversera*, ha envestit en francès aquell jovenet que venia amb noltros, que mos ha dit tot d'una que parlava es francès una mica; pero com es francès d'aquell bon senyor de Chile rossegava ferm i es de s'ingles encara rossegava més, no s'han poguts entendre, i han convengut suspendre sa conversa fins que jo hagués acabat de resar, per que jo els aclarís sa cosa.

Jo arrib a acabar de resar, i els e demán que era lo que se volien dir i

no se sabien entendre,

i es estat que aquell de Chile demanava a s'ingles si coneixia un senyor de Londres que li anomenava, pero que aquell anglès no l'havia sentit anomenar mai, lo qual venia molt de nou an es de Chile, no tenint en compte que a Londres hi ha més de cinc milions d'habitants. També havia demanat a s'ingles de s'*Hôtel Metropole*, un des principals de Londres; s'ingles li donava sa claricia, pero aquell de Chile no li aglapia cap paraula. Jo me trec es Bädeker, i li he mostrat aquell *hostal* demunt es pla de Londres, i me som oferit a menar-le-hi en devallar des tren. I l'homo, tot satisfet, m'ha dit que ell no tenia paciència per estudiar es Bädeker, i que ell lo que fa, en arribar a cap ciutat d'aqueixes tan grans, es agafar un *taximetre* (un carruatge que senya es metres de cami que fa; i se paga a tant es kilometre), i diu an es cotxer: *Duis-me a tal banda i a tal altrai*, i en estar assaciat de que el passetgin, paga es gast qu'ha fet, i ¡bona nit si't colgues!—Si es meus bens demanasen un administrador de *trenta mil pesos* cada any, tal volta jo faria lo meteix que aqueix senyor de Chile.

Com aquell tren se'n anava com es vent,

som estats a Londres

a les cinc i mitja. Devallam des wagó i aquell bon senyor de Chile ha trobats es dos fiets seus que l'esperaven, ben xelests i xeravel·los. Ara

figurau-vos quina alegria no havien de tenir: pare i fiis. Ja no hi ha importat que jo los mostrás s'*Hôtel Metropole*, perque es seus fiis i es criat que els acompanyava, prou que hu sabien aont era tal *hostal*.

I ¿que he fet jo a les-hores? Me despedesc d'aquell bon senyor de Chile i des seus fiis, devall a s'estació des tramvia de devall terra que hi havia su allà, i amb un instant m'ha deixat devora aquella despesa, aont entany me vaig campar tant bé, i que m'han rebut amabilíssimament.

Per lo que pogués esser, hem sopat, i llavó he volgut arribar a veure es Rector de s'església aont entany deia missa, veíam si enguany també me'n hi deixarien dir. L'he trobat a ca-seua, m'ha rebut bé ferm, i m'ha dit que li faré favor si vaig a dir missa a sa seua església tot es temps que seré a Londres. Me despedesc d'ell, i ¡cap a sa despesa de Mrs. Claremont, i a jeure falta gent!

Dia 20 de maig

A Londres sa gent d'església es més grandiera que a Paris i molt més que a Mallorca; per això s'hora que m'han senyalada an aquella església per dir-hi sa missa, es estat les vuit. Hi som arribat un poc abans, i m'hi he trobat

s'escolá, tan trempat

i tan amable com entany. M'ha conegut tot d'una. Anava amb levita, com hi van també aquí ets escolans. Li he demanat que feien de salut ell i sa dona i es quatre fiis i ses quatre fies que entany medigué que tenia, i m'ha dit que tots, gracies a Deu, tenen salut per vendre, pero que hi ha hagut augment, i que ses fies ja no son quatre domés, sino cinc. Endevant ses atxes!

Aqueix escolá convé molt perque per trobar escolanets que servesquen ses misses, no importa anar fora casa; n'hi ha prou amb sos fiis de s'escolá, que son uns al·lots rossos, fins, molt composts, i que serveixen sa missa admirablement, fent totes ses cerimònies ben fetes de tot, sempre uis baixos, sensa bategar-se més que just per lo necessari. Pareixen comanats apostats per servir missa aixi com pertoca. —Ja mos aniria bé ferm que a sa major part d'ets escolans i escolanets de Mallorca els agafás enveja, pero una enveja d'aqueixes més granades, d'esser com aqueix escolans de Londres!

Havia de presentar es meus papers a sa Secretaria de Cambra de s'Arquebisbat catòlic d'aquí, que está afeerrat amb la Seu. I ¿sabeu quina l'he feta? Com som vengut de dir missa, berén, i prenc es tramvia per devall terra cap a la Seu Catòlica! amb s'idea d'aturar-m'hi per veure-hi dir l'ofici, i després arribar an el Palau de s'Asquebisbe.

Aquell tramvia m'ha deixat

devora la Seu

i amb quatre passes ja hi som estat devant. ¡Que es d'agradaosa i de maternal i de veneranda aqueixa Seu bizantina amb so seu campanar de més de quatre cents pams d'alt a un costat de sa fatxada, amb un carrer amplíssim devant i un a cada costat, tan grandiosa, tan imponent! Me'n hi entr; trob an es portal un guardiá de etiqueta que m saluda militarment. Pass envant. Ja som dins aquella nau tan ample i tan alta amb ses seus fileres de finestres de vidres grisos, tota de toes negrenques, esperant es mosaics i es marbres que l'han de revestir de dalt a baix.

¡Quina meravella que serà aqueixa Seu es dia que tenga tota sa seua decoració! Ses capelles que ja hi ha decorades sumptuosíssimament, fan presentir lo que serà en estar tot llest: una de ses esglésies més precioses del mon.

Camin fins just devora es presbiteri; an el chor es Preste diu un *Oremus*; com l'acaba, sona una campaneta; si-

lenci sepulcral. A l'altar major hi ha es ciris encesos, no he reparat si sis o si quatre. A cada banda del cor hi ha asseguts es canonges an es seu cadirat, que està molt alt, de manera que es feels los venen de lo millor; no's poren bategar que la gent no los veja; hi ha dues o tres dotzenes de feels entorn meu.

L'Ofici.

Tot amb-u compareixen d'un costat tres escolanets amb sa creu i es cirials (uns canelobres com es de dalt l'altar) que se'n venen molt a poc poc, com estatuets que just moguessen una mica ses cames per caminar. Derrera ells venen dues taringues d'infants de cor amb cotes vermeles i gran ruquets blanquíssims, no tocats de mans, cap-baix, caminant a poc poc, cada pareia a la par, mans plegades; n'hi he contats vint i dos. Derrera ells venia un escolà més grandet amb un encenser i llavò tres, mans plegades, i derrera de tot es Celebrant i es dos Ministres, tots tan a poc poc, tan solemniament. Pugen amb sa meteixa gravetat es graons des presbiteri, els infants de cor se despleguen en dues ales, la mitat per cada part; fan tots a la una sa revencia a sa Creu de l'Altar; ets infants prenen s'escala de sa tribuna que hi ha derrera l'altar, i comença a l'acte l'Ofici, tot amb una puntualitat i un orde tan admirable com si Celebrant, Ministres, escolans el cor i cantadors fossen diferents figures d'una màquina que un mestre ben entès mogués i dirigís.

Que es Celebrant i es Ministres fossen tan exactes en totes ses rúbriques no m'es vengut tan de-nou. Lo que m'ha deixat esglaiat i edificat son es tats aquells escolanets tan puntuals en tot, que just se bategaven per fer lo que los pertocava, i, fet allò, romaniem com estatuets.

Sa capella des cantadors.

I qué en direm des cantadors? Jo no hi puc dir de prim en materia de cantar perque es negre m'embarassa i no hi entenc gota. Jo només puc dir lo que he sentit, s'impressió que m'ha feta es cantar d'aquells infants de cor: es estada tan viva aqueixa impressió, tan fonda, tan dolça, tan suau, que m semblava sentir àngels del cel. Si hi ha cantadors a la terra que s'hi assemblen an es que entonen ets himnes de la Jerusalem celestial, estic per dir que son aqueis.

Entany ja me feren sa meteixa impressió, i un dia a Mallorca ho vaig contar a mon amic benivolgut

Mn. Antoni Sanxo

que hi diu tan de prim en materia de música, i me digué que ell, com anar-se en música relligiosa a s'Abadía que hi tenen es Monjos de Solesmes, passà per Londres i senti an aqueixa Seu aqueixa Capella de cantadors, i va dir que es lo millor que ha sentit mai. —De manera que si a mi m'agrada tant, toc punts, i no vaig tampoc gens lluny d'osques, maldeament en materia de música no sàpiga fer una o amb sa boca d'un tassó.

Lo que m'ha feta molta de gracia es estat que an es

donar sa pau

es Subliaca l'ha donada an es major d'ets escolanets, i aquests de major a menor la s'han donada tots a sa pau, fen-se abans i després una capada molt respectuosa, lo meteix que es canonges i els altres capellans.

A la fi s'es acabat l'ofici, devallant de sa seua tribuna ets infants de cor, tots uis baixos i avenint-se de totes ses passes que donaven: es tres escolanets —de sa creu i es cirials— los han pres al davant cap a la sacristia, i ets altres escolanets derrera es infants de cor i derrera de tot es Celebrant i es Ministres, tots ben a poc poc, com estatuets que les fessen caminar amb màquina, i d'aqueixa manera tan so-

lemne han desaparegut p'és portal de la Sacristia.

Quina impressió de solemnidad, majestat i devoció no causa aqueix orde tan rigorós i aqueixa observancia tan escrupulosa de ses rúbriques de nostra santa Mare l'Esglesia! Quina llástima que per tot no's faça lo meteix!

I ¿que he fet jo a les hores? Donar una volta per totes ses capelles de la Seu, delitant la vista amb aquella partida de preciosidats que hi ha, sobre tot a ses capelles del Santíssim Sagrament, del Cor de Jesus, de la Mare de Deu i de St. Gregori i llavò cap an al Palau des Cardenal-Arquebisbe de Westminster (monestir de ponent), això es, s'Arquebisbe Catòlic de Londres, per presentar a sa Secretaria de Cambra es meus documents. Els hi present, me donen es permis per dir missa que calia p'és temps que he d'esser aquí; i me som espitxat a sa meua Despesa a dinar.

Una visita an el P. Strassmeyer.

Com he hagut dinat he volgut anar a rendir es meu homenatge an aquest P. Jesuista, an aquest gran orientalista, famós dins el mon de sa Ciencia per ses seus obres de consulta qu'ha publicades sobre ses antigues civilisations orientals i que p'sseeix casi totes ses llengos d'Asia i d'Oceania. Prene es tramvia de devall terra que ha nom Railway-tube, que es es qui va més per endins, prop de cent pams devall es pis de Londres, i que a cada estació hi ha un ascensor i descensor per que sa gent no se cansi tant de ses cames de tant de pujar i devallar.

A Paris dins es tramvies de devall terra la gent conversa fort, i son poquets es qui hi lletgesquen. A Londres no hi senti una paraula ni una mosca: tothom té es seu periòdic o llibre, i allà llig qui llig, casi tothom amb sa pipa a sa boca, s'entén, es fumadors.

A la fi arrib a sa magnífica casa i esglesia que tenen es Jesuistes a Mount-street i a Farm street, això es, que treuen cara an aqueis dos carrers. Demàn el P. Strassmeyer, surt ell; i, com me veu, prou qu'm recorda d'entany i me fa pujar a sa seua cella, i allà conversa qui conversa. I jo tot apurat perque ses paraules li sortien a bolicas, i jo sovint perdía es coní. Després el tornava agafar, seguia una estona, i ja el tornava perdre, i aquell diantre d'homo ralla qui ralla sobre es famós filòleg Max Müller, alemany de neixer, pero, que's passà casi tota la seua vida a Inglaterra i en anglés escrigué casi totes ses seues obres. Es que m'ha demanat el P. Strassmeyer si lletgia jo llibres inglesos, i li he dit que coneixia ses célebres *Lessons above the Science of Language*. Bona le hi he feta! Ell ha pres per compte seu En Max Müller i m'ha contat de tota quanta d'obra va escriure, especialment sobre sa civilisació india. Jo només coneixia ses *Lessons*, pero en té moltes més d'obres, i el P. Strassmeyer m'ha escoleiada sa sustancia de totes. Llavò ha pres un altre cap de fil sobre s'influencia d'ets arábigs demunt ses llengos espanyoles, i també me'n ha trets molts de capítols, ben interessants. I allà conversa qui conversa, sensa mai parar. A mi me agradava massa sentir-lo, pero tenia por de no fer nosa. Lo que estava molt apurat de veure com li poria fogir, perque no estava bé deixar-lo amb sa paraula a sa boca. Espera qui espera que fés una mica de returada, p' r dir-li: —Sobre tot, P. Strassmeyer, ja serà hora d'anar me'n! Pero no'n feia cap de returada. Cop en sec li toquen una campaneta. Es estat es telefó, aont li deien que l'esperava a l'esglesia una senyora de Málaga per confessar-se. —Ara estam salvats! he dit jo. M'aixec, ell també s'aixeca, pero sensa aturar-se de conversar. I ha seguit conversant dedret uns vint minuts més

A la fi li he pogut fogir, donant-li mil gracies de sa bona acullida que me havia feta i de s'estona deliciosa que m'havia feta passar, ensenyant-me tantes de coses que jo no sabia.

Però quant he sortit a veure el P.

Strassmeyer me n'ha succeida una de grossa, que no l'esperava. Ja lu sabeu sa setmana qui ve; perque aquesta ja no hi ha lloc per una paraula més.

ANTONI M.ª ALCOVER pre.

DE TOTES ERBES

Es Mèl-oro Rosso

Això era un rei que només tenia una fia, que nomia Elienoreta. Cau malalta, pero d'una malaltia tan maleita, que no li feien res es metges ni medicines; com més anava, pitjor.

El Rei s'arribà a veure tan perdut i acabat que fa unes dictes que tots es qui sapien gens de curar, que's presentin a veure si troben remei per la Senyora Princesa.

Se'n hi presentaren un xinxer, pero cal tots feren ets ous en-terra: la Senyora Princesa cada dia se trobava pitjor.

Però heu de creure i pensar i pensar i creure que un dia cop en sec se presenta an el Rei una fada, i li diu:

—La senyora Princesa no s'adobarà que no li passin es Mèl-oro Rosso per devall la vista.

—I ¿que dimoni es es Mèl-oro Rosso? diu el Rei.

—Jo, diu sa fada, només puc dir que es una casta d'aucell que té tal virtut que, si el passen per devall sa vista de la Sra. Princesa, romandrà la Senyora Princesa sana i bona a l'acte.

—Però bé, diu el Rei, ¿i aont trobarem aquest Mèl-oro Rosso?

—En té un el Rei-Tortuga, diu sa fada.

—¿El Rei-Tortuga! diu el Rei. ¿No l'havia sentit anomenar mai! ¿Per ont caplleva?

—El Rei Tortuga, diu sa fada, es un rei que està dins un castell dalt unes muntanyes de dins es llevant. Han de caminar set dies i set nits per arribar-hi; això en haver passada sa partió des reinat de Vossa Reial Majestat. I per haver es Mèl-oro Rosso, han de fer bo amb N'Amet, que es es majordom del Rei-Tortuga; perque si escometen el Rei-Tortuga, com només apareix com una tortuga, no aclariran res, perque ja's sab que una tortuga no parla.

—Bono, diu el Rei, ja sabem ara aon caplleva aquest be de Mèl-oro Rosso. ¿A veure de quin enginy mos hem de valer per que N'Amet mos deix tal aucell per passar-lo per devall sa vista de sa malalta!

—¿De quin enginy s'ha de servir? diu sa fada. Ha d'enviar es senyor més gros de la Cort amb set criats vestits de gala, an aquell castell; se presenten a N'Amet, i li diuen: —De part del Senyor Rei venim a demanar-vos, per amor de Deu i per amor de sa Mare, si mos fariu la mercé de deixar-mos-ne dur es Mèl-oro Rosso per passar-lo per devall la vista de la Senyora Princesa, que està malalta i ni metges ni medicines li han poguda desllapicar tal malaltia. Aquí N'Amet dirà: — Vos ne deixaré dur es Mèl-oro Rosso baix d'aqueis dos pactes: 1er, que el mos heu de tornar; i 2^{on} que, des cap d'un any i un dia m'heu de dur lo que jo vos diré. Si s'enviat de Vossa Reial Majestat diu que sí, N'Amet deixarà es Mèl-oro-Rosso, i la Senyora Princesa cobrarà sa salut.

—Això es lo que hem mester! diu el Rei: que s'adob sa meua fia, i ja durem a N'Amet tot quant mos demanarà.

Com el Rei en frissava massa de sa salut de sa seua fia Elienoreta, agafa es senyor més gros de la Cort, i li diu tot lo que feia al cas, i li dona set criats vestits de gala; i aquell senyor amb aquells set criats ja es partit cap a llevant.

Camina caminarás, passen sa partió des reinat, i segueixen de d'allà, sempre tot dret cap a llevant.

¿Que me'n direu? Ell com hagueren caminat set dies i set nits, se trobaren demunt aquelles muntanyes que sa fada havia dit i devall un grandíus castell.

La me contà Na Maria Mascaró i Reus, de Campañet.

Toquen a ses portes, i surten a obrir set criats ben arromangats.

—¿Qué demanau? digueren an aquell senyor i an es set que l'acompanyaven.

—¿Es aquí es castell del Rei-Tortuga? diu aquell senyor.

—Sí fa, diuen aquells set.

—Idò venim per parlar amb so Majordom, si pot esser! diu aquell senyor.

Un d'aquells set que eren sortits a obrir se'n va a dir a N'Amet que un senyor amb set criats vestits de gala el demanen.

N'Amet surt, i aquell senyor fent-li sa cortesia que li pertocava, va dir:

—¿Sou vos es Majordom del Rei-Tortuga?

—Per ell me tencl diu N'Amet.

—Idò, diu aquell senyor, noltros venim perque el Rei nostro mos envia, que té sa seua fia Elienoreta molt malalta, i li han dit per cosa certa que no se curará que no li passin per devall la vista es Mèl-oro Rosso que teniu dins aqueix castell. Per això mos envia el Sr. Rei, per que de part seua vos demanem per amor de Deu i per amor de sa Mare que mos deixeu aquest Mèl-oro Rosso a veure si s'adoba la Senyora Princesa, i llavò tot d'una el vos tornariem an aqueix bo d'aucell.

—Sí que vos ha encaminats bé es qui vos ha encaminats, diu N'Amet.

Es ben ver tot quant vos han dit; pero jo no vos puc contestar que no parl primer amb el Rei-Tortuga, que es es qui en comanda des Mèl-oro Rosso.

No res, seis una estona, i jo aniré a veure el Rei-Tortuga que hi diu.

Se'n va N'Amet a veure el Rei-Tortuga, i al punt torna, i diu an aquell senyor:

—El Rei-Tortuga està conforme de deixar-vos es Mèl-oro Rosso, pero baix d'aqueis dos pactes: 1er, que tot d'una que l'hagen passat per devall sa vista de la Senyora Princesa, el mos heu de tornar; i 2^{on}, que dins un any i un dia mos heu de dur lo que vos direm.

—Conformes! diu aquell senyor. En nom del Rei nostro vos donam paraula de que cumplirem aqueis dos pactes, cost lo que cost.

Com N'Amet sent això, se'n va, i al punt torna amb una gabia d'or, i es Mèl-oro Rosso dedins, un aucell sa cosa més gentil i purificada que vos pogueu imaginar. L'entrega an aquell senyor, aquest l'agafa, amb sos set criats vestits de gala fa una gran reverencia a N'Amet, i ja es partit de d'allà cap a ca'l Rei.

Presenten an el Rei sa gabia d'or amb so Mèl-oro Rosso dedins; el Rei l'agafa, ja es partit cap a sa cambra aont feia sa seua fia la Senyora Princesa, que com va veure aquella gabia d'or i aquell aucell tan gentil i agradós que hi havia de dins, en va tenir una alegria grossa grossa. Sonpare meteix li passà es Mèl-oro Rosso per devall la vista, i a l'acte va romandre sana i bona la senyora Princesa.

Ara figurau-vos quina alegria no'n havia de tenir el Rei i tota la Cort de veure la Senyora Princesa sana i bona alla ont ja no esperaven que s'adobás mai.

Se feren tres dies de festa i balls i sarau per llarg; i des cap des tres dies el Rei agafa aquell senyor, es més més gros de tota la Cort, i ja li diu:

—Pactes son pactes: N'Elienoreta està sana i bona, gracies a Deu. Varem prometre an el Rei-Tortuga que li tornariem es Mèl-oro Rosso. Avui meteix posa't en camí amb sos set criats vestits de gala cap an es castell del Rei-Tortuga i entrega a N'Amet es Mèl-oro Rosso, i que te diga qué es lo que li hem de dur dins un any i un dia, i le hi durem bil lo bil-lo i cost lo que cost. No'n mancaria altra que ara romanguéssim malament!

Aquell senyor agafa es set criats vestits de gala, i amb so Mèl-oro Rosso ja son partits de d'allà.

Camina caminaràs arriben an es castell del Rei-Tortuga, toquen, i surten a obrir aquells set criats tan arromangats, que, com veren aquells, amb so *Mel-oro Rosso*, s'exclamaren:

—¡Bona gent sou! que cumpliu sa paraula que donau i agraiu es favors que vos fan.

—Es sa nostra obligació! va dir aquell senyor.

—Prou que sil digueren aquells set. ¡I a sa vostra terra tothom que la compleix a s'obligació?

—Ni la mitat de la mitat de la mitat! va dir aquell senyor.

Amb això compareix N'Amet, i es senyor li entrega es *Mel-oro Rosso*, i li diu:

—¡Milions de gracies de part del Senyor Rei i de la Sra. Princesa! I ara digau-me, si us plau, qué es lo que vos hem de dur dins un any i un dia.

—Jo vos ho diré, diu N'Amet. El Rei-Tortuga demana que li dugueu la Sra. Princesa!

Com aquell senyor i es set criats vestits de gala sentiren aqueix rossinyol, quedaren de pedra; s'hagueren d'asseure, llavó romperen en suor, llavó se posaren a tremolar. No tenien eima ni de conversar ni de caminar.

N'Amet va desaparèixer, i es set criats digueren an aquell senyor i an es set que l'acompanyaven:

—Suposat de que ja sabeu lo que demanàveu, com noltros tenim moltes de feines, mos faríeu favor si buidàveu.

Així hu feren es senyor i es set criats vestits de gala, i les costà una cosa de no dir porer arribar a ca'l Rei de s'enuig que duien.

I lo ferest va esser quant el Rei sentí ses comandacions que aquell senyor i es set criats vestits de gala li donaren de part del Rei-Tortuga.

El Rei, bé hu poreu creure, cuidà a tornar boig de sa pena. Allò va esser un clau p'es seu cor de pare; pero s'arribà a fer sa reflexió, i va dir:

—No hi ha remei: varem prometre que duríem an el Rei-Tortuga qualsevol cosa que mos demanàs, si curava sa meua fia! La m'ha curada! La me demana a ella meteixa! No tenc altre lliuvel que enviar-la-hi! Paraula de Rei no pot mentir.

¿Que me'n direu? Ell com va fer s'any i es dia, aquell meteix senyor amb sos set criats vestits de gala agafen la Sra. Princesa, i ja son partits de d'allà cap an es castell del Rei-Tortuga.

Camina caminaràs, a la fi hi arribaren, toquen, surten a obrir aquells meixos set criats tan arromangats.

Com aquells homos veren N'Elioneta tan agraciada, tan gentil, roman-gueren amb un peu alt. Van a cercar es Majordom.

Surt N'Amet, i sabeu que també la hi trobà de garrida i de garrida a N'Elioneta!

—Bona, va dir N'Amet an aquell senyor. Ara ja heu cumplits es pactes que teníem: heu tornat es *Mel-oro Rosso*, i ara me duis la Senyora Princesa.

Per la meteix, estam cabals fins que tornem jugar. Poreu fer sa vostra via.

Aquell senyor amb sos set criats vestits de gala estaven amb un coret com una lentia, plorant com a nins petits, d'haver de deixar dins aquell castell la Senyora Princesa; pero los va esser forçat haver-la-hi de deixar.

Se'n anaren fent tots un plors desfet, i cuidaren a caure morts per arribar aca'l Rei.

Dissaapte qui vé, si Deu ho vol i Maria, veurem lo que li va cuceir a N'Elioneta dins es castell del Rei-Tortuga, que vos assegure que hu va esser gros.

(segueix)

JORDI DES RECÓ

Londres, 27 maig, 1913.

J ara escoltau

EN VERA-VEU

Des paperot anarquista

S'acció directa, es perjudici, es dany en totes ses formes, sa vaga general, es mal immediat: vet-aquí lo que proclamen ets anarquistes, dissaapte passat demunt *El Rayo*, contra sa part rica.

Idó noltros an ets anarquís'es reflexius, an ets anarquistes de bona fe, que no están cegats los deim: ¿Trobau que raonablement ha d'esser bo s'ideal anarquista que, per demostrar que es bo, s'ha de valer des dany, des mal? Perque sa violencia es un mal pes qui l'ha de sufrir.

Ets anarquistes cridau contra sa força, diguent que es un atentat contra es dret, i sa llibertat; pero ¿no deis voltros que, per implantar s'anarquia en el mon, no hi ha més remei que sa revolució, sa força, sa violencia? violencia i força que hauria d'esser permanent, que hauria de pesar sempre demunt ses víctimes d'ella?

Si ets anarquistes voleu es govern des dret, ¿per qué voleu emprar sa violencia? Voltros deis que es sistema millor de vida és es vostro: ergo es sistema millor de vida deu esser es de sa violencia, es de sa força, es de s'esclavitut, eh? I digau-me: si condemnau sa violencia en vers de voltros, ¿amb a quin dret la voleu emprar en vers d'ets altres?

¿Trobau que es humà i equitatiu fer mal, atentar contra sa vida d'ets homos, ja en particular, ja a caramull, atentar contra tota sa societat?

Si hu considerau be, s'acció directa que predicau no serà remei, no vos donará bons resultats; amb ella només conseguireu agravar es mal económic d'avui.

¿Qué hi guanya es poble amb ses revolucions? ¿Que hi guanya mudant de régim? Res hi guanya, sempre li toca perdre. Quant ses grans perturbacions de ses revolucions no produïssen més mals que una crisis económic, que només es poble hauria de suportar visquent de roagons i miseries, mentres es *vius*, engreixats demunt s'esquena des poble, se repartirien ses bones col·locacions i comandarién; quant no produïssen més que s'empobriment de s'obrer, que quedaria com antes o pitjor, hauria de bastar ja aixó per no creure en ses utopies anarquistes.

S'exemple de Portugal el sab tothom. ¿Com així, o anarquistes de «El Rayo» després d'una revolució tan popular, com es sa revolució de Portugal, ets obrers des camp i de s'industria d'allà pateixen avui tanta miseria, més miseria que abans? ¿Com així, si ara han volgut declarar-se en vaga, tot d'una han hagut de parar sa garrotada de sa llei rigurosa? ¿Com així? Sí, digau-me: ¿No es una tonteria que es poble se posi amb acció directa, que faça sa revolució, per que llavó surtin gonyant una dotzena de *vius*, i ell se quedí igual que antes? Si es vostros amics N'Antón Ninón o En Lorenzo o En Prats volen fer una revolució, que la facen ells, que exposin es seu pellet ells, que donin exemple ells; pero es poble, anc que estiga avui malament, ¿per qué? ¿No hi ha altre camí per millorar de vida justament més que sa revolució?

Obrers! Reflexionau per compte vostro, siau independents, no vos faceu esclaus de ses mentides de *El Rayo* Pensau voltros meixos.

Vida religiosa

Un tal Mulet malparla de sa vida religiosa.—Ets escriguedors d'es paperot anarquista no poren fer altra cosa; i es natural, no extrany, sino ben natural que, essent i tot amics de sa llibertat ells, no admetin que aqueix homos i aqueixes dones que fan vida mortificada puguen tenir es meixos drets i sa meteixa llibertat per ses coses divines que per ses coses humanes.—¿Com son d'allò més carronyes.... Se veu que es de *El Rayo* no volen comprendre que es jurar fidelitat a una esposa en s'unio pura des matrimoni sia una benedició, i no hu sia es jurar fidelitat a Jesucrist en sa pura unio espiritual d'una vida consagrada a Deu. Si, au aqueix anarquistes, materialistes i carnals, per no dir cosa més crua, los sembla cosa ben extranya que hi haja persones que se retíren del mon senzillament per fer oració, per santificar-se, per salvar-se; i es perque ells duen una vida més que tal-i-quina, i els-e cou que un altre tengui sa conducta neta i pura. Per noltros catòlics, sa determinació de tals persones es sa cosa més natural del mon. Noltros sabem que sempre, i especialment an aqueix temps, sa societat va necessi-

tada d'oracions, que ses ordes religioses fan penitencia pes pecats d'ets homos, que demaneu misericordia a Deu demunt ses nacions i es pobles, i que donen an el Senyor de tot lo mon aqueixa gloria, aquell honor, aquella alabança que li neguen es qui viuen malament.—Se pensen además ets escriguedors de *El Rayo*, o volen fer creure que s'ho pensen, que ses persones que se lliguen amb vots, hu fan per força o que hu fan perque tenen es cap flux. Aixó senzillament son dois, son mentides; i, com a tals, no tenen fonament en as realitat. Si aqueix escriguedors examinessen la cosa ells meixos i de primera ma, se convencerien de lo contrari. Totes ses persones que han abandona sa vida del mon renunciand amistats, ambicions, riqueses, posició social, per servir Deu en pobresa i castedat, hu fan i ho han fet amb tot es seu coneixement amb tota sa seua llibertat, amb tota alegría. I quant una persona veu a les clares que ha errat es camí, que no entrá en religió lliurement, que s'enganá a ella meteixa, deu haver de sebre *El Rayo* que ses portes no li están tancades a tal persona, que no puga sortir de la vida religiosa honradament, una vegada cumplides ses formalitats que senyalen ses lleis esglésiastiques. Hu sapia que aposta hi ha certs anys de prova per que puguen conèixer tals persones si les agrada sa vida en tal o qual Religió o si elles agraden a sa meteixa Religió.

—Que sa maternitat es venerable? Conforme, també hu es sa virginitat, i més encara, més excelsa, més sublim, més santa. Sa virginitat dins sa nostra Religió es de lo més hermós que hi puga haver a la terra: aquest sacrifici fet per sa Religió i per sa salut des nostros germans, aquesta prova gran de desprendiment, aquest desferament de sa familia per pertènixer i estar oferit an es be de totes ses families, aquesta vida aislada en el mon per esser útil a tothom, aquest despreci de ses consideracions de sa familia per conseguir millor sa filiació del cel, ¿que no diga s'escriguedor de *El Rayo*, es cosa més admirable, més gran, més excelsa que sa vida de familia.

Per lo civil

Segons es paperot socialista, a Santa Maria un bergant i una berganta volen fer com que casar-se per lo civil, o sia, per lo animalenc, i corregueren a ca es Notari per veure com s'havien d'arretglar.

Per ses noticies que hem adquirides de allà sabem que *el* no té inconvenient en casar-se conforme mana l'Esglesia Catòlica; es *ella* que no pot veure es capellans ara, i per aixó no vol que capellans la casin, i aixó desde que va fer una cosa mal feta, que no la hi han aprovada mai ses persones rectes i de seny, que no la hi han aprovada mai es capellans d'allà, ni es qui fins ara es estat digne Sr. Económic de Santa Maria, ni la hi aprovarem noltros: aixó es, desde que aquesta persona abusá, segons diuen, des seu càrrec de usufructuaria de bens testamentaris. Es pes motiu aquest de voler que li donin per ben fet aquest abús de atribucions testamentaris i que el Sr. Económic passat no le hi volgués donar per ben fet; es només per aquest motiu, que no basta, que no ve a lloc, que no té res que veure amb una negativa del Sr. Económic passat, que aquesta persona se vol casar per lo civil.

¿Sembla mentida que, per no voler regonèixer que va equivocada, tal persona vulga donar a Santa Maria i devant tot lo mon aquest escàndol; que vulga, no casar-se, perque lo que no sia matrimoni per l'Esglesia no es matrimoni, no es contracte gens formal, ni es res; sino que vulga aplegar se amb un altre amb tanta frescura i amb tanta deshonra; que vulga dur sa horrible taca des concubinat, sa infamiosa taca d'una vida que no es ni serà mai matrimonial, que no es ni serà mai ben vista de sa gent sana, que no es ni serà mai permessa per Deu.

Creim que a l'hora d'ara aquesta persona haurá renunciat a donar aquest escàndol. Pero si no, si está tan encarada en que s'Estat la casi, jo li diria que, per esser conseqüent, també ha de fer-se batiar per s'Estat, fer-se

confessar per s'Estat, etc. ¡O quin espectacle més august rebre una solpas-serada d'un jutge o d'un batle desfressat de capellá laic! Vertaderament es un espectacle digne des pinzell d'un gran artista!

Una paraula an ets obrers dignes.

«El Socialista», que és sa Gazeta des Partit socialista espanyol, acaba d'insultar sa majoria immensa d'ets obrers de sa nostra benivolguda Espanya.

Ell, que no pot amagar que hi ha socialistes per non-se-veia que volen cobrar s'ofici que fan (de *redemptors*!) robant es diners de ses Caixes de resistència; ell, qui no pot negar s'exploació que's fa dins es Partit socialista, mil vegades pitjor i més hipòcrita que sa que es socialistes critiquen d'ets altres; ell, qui no pot amagar que es caporals des Partit han fet de sa defensa de ses reivindicacions obreres una manera de viure explotadora i tirànica; ell, qui tot i predicant que vol sa emancipació económic de ses classes treballadores i sa igualtat absoluta de tots, no pot negar que es seu Partit es un Partit de gerarquia, un Partit de desigualtats, un Partit de afamegats i de ben menjats i ben beuguts, un Partit de castes i de privilegis; ell, que no pot negar que es socialisme espanyol, per un plat de lletíes, o per ventura manco, entrega sa patria espanyola an es seus més reconagrats inimics, desfressant ses seues intencions amb ses paraules «pacifisme», «humanisme»; ell, qui no pot amagar que no té cervell propi, sino que ha d'esser caricatura ridicula des socialisme francès, ¿sabeu que diu? ¿sabeu quina injuria enverga contra ets obrers espanyols?

Digau-me: ¿no es una verdadera embusteria dir que es socialisme espanyol representa *ets obrers dignes*? ¿No es aixó una farsanteria?

Ells únicament son *ets obrers dignes*? ¿Ells, infima minoria? ¿Ells, partit de vagues desastroses; ells, amics de inicues aliances polítiques; ells, plens de fums revolucionaris; ells, cantadors d'un pacifisme còmic; ells, predicadors d'un internacionalisme ridicul, antisocial, antipatriòtic; ells volen esser sa genuína representació d'ets obrers dignes?

¿Bons estariem si a Espanya només hi hagués *ets obrers dignes* socialistes d'En Pau Iglesias! ¿Qui no es *s'obrer digne* que no protesta contra aquesta indignitat des paperot socialista de Madrid?

Seeió local

Ha estat nomenat Vicari des nostro Port, es fi de aquesta ciutat, el Rvt. Sr. D. Manuel Soto i Galmés. Li donam sa enhorabona; i que Deu li do acert per molts d'anys.

Demá e' P. Cifre, Superior des nostro Convent de St. Vicens, acompanyat des nostro paísá el P. Benet Riera, Superior de Solsona, partirán cap a Barcelona per assistir an es Capítol Provincial, per tractar de coses de s'Orde Dominicana.

Diumenge an es Convent de St. Vicens se farà festa solemne per devota persona a honor de St. Jusep. Predicará el P. Caldentey, O. P.

Demá hi torna haver Corregudes de bicicletes an es Velódrom de Manacor.

Ses carreres serán cinc: 1^a, de tres voltes; 2^a, local, de 18 voltes (premis de 50, 35 i 20 ptes); 3^a, *Campeonat de Espanya* (velocitat), essent es premis 250 ptes, 150 i 75; 4^a, regional, de 30 voltes (premis de 100, 60 i 40 ptes.); i 5^a, nacional, de 50 voltes (premis de 125, 100 i 75 ptes.)

Se veu que la cosa va calenta.